

Մանկութեան Էջիւն

1888 թ. 1888 ՅՈՒԼԻՍ 6

20 ՓԱՐՍ

ՕՍԿԱՐ ԻՄԹԻՆԵԱՐ ԿԱՐԱՊԵՏ 8 ՓԱՆՈՍԵԱՐ

20 ՓԱՐՍ

1888 թ. 1888 ՅՈՒԼԻՍ 6

ԱՐԴԱՅԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԿԱՆԻ

ԺԵ

Մեր ազգային թերթերէն ոմանք ստէպ կը գանգաւորին թէ՛ այն ինչ գաւառի մէջ առ չափ Հայ կրօնաւորութեան գիտելիք եւ Պապականութեան կամ Բողոքականութեան յարեք եւ առանց առաջնորդի մնալով, եւ կամ թէ տիրած տղիներ թէն իրենց տուրքերը հատուցանելու անկարող պաշտպանութիւն կամ օգնութիւն գտնելու յուսով, Յիշեալ թերթերը՝ խեղճ գաւառացի ժողովուրդն առ այս կը մեղադրեն ընդ միշտ կրօնաւորութեան մէջ չիք փրկութիւն քաղողով, մինչդեռ ասոքն կեդրոնին մէջ չեն տեսներ կամ չեն ուզեր տեսնել թէ՛ ինչքէ կը գործուի:

Այս տեսակ գանգաւորանաց ծայրերը բնաւ երբեք նշանակութիւն չեն ունենար, քանի որ բուն իսկ կեդրոնը չարունակէ իւր պարսաւելի անտարբերութիւնը ի մասին ազգային պատուոյ զգացման:

Երբ ազգային լրագիրք՝ անօթութեան եւ մեղքութեան ճարահատեալ պապականութեան գիմող խեղճ ու թշուառ գաւառացի ժողովուրդը չարապարհ կը նայատեն ու կը հարուածեն, զի իրենց սիրելի մայրենի եկեղեցիէն բաժնուելու կը նկրտին, ասոքն տեսնելով մեր Պատրիարքարանը որ պապականութիւնը ի Հայոց տարածելու համար Բողոքականութեան ընդմէջ գտնուող ճիզվիթ թերթը կը պատուէ ու կը քաջալերէ կեդրոնին մէջ, ասոր դէմ Չարապարհականութիւն կը պահանջեն զարմանալի անտարբերութեամբ:

Երբ մեր ազգային թերթերը մեր ազգին ամենէն մեծ փառքն ու պարծանքը՝ դարերէ ի վեր Օսմանեան Պետութեան անսասան գահուն ունեցած Հաւատարմութիւնը կը հռչակեն, ասոքն Բողոքականութեան գործիք եղող ճիզվիթ թերթը, առանց դիտողութեան, անխղճաբար կ'արտասպէ իւր էջերուն մէջ հատուած մը՝ յորում Հայոցը Օսմանեան Բարեխնամ Կառավարութեան, Գիւրգիւրէն ալ աւելի անհնազանդ կը հռչակուին, եւ այսպէս ինքն եւս լուեկայն կը հաստատեն նոյն հատուածին պարունակութիւնը: Երբ Հայերը միաշուրթեալ եւ միասիրտ՝ իրենց ձեռքերը բազկատարած եւ աչքերը երկնից կամարները սեւեւած՝ Նախախնամութեան հի. Պօլսոյ Պատրիարքական աթոռոյն օրինաւոր եւ արժանաւոր յաջորդ մը կը խնդրեն, անդին ճիզվիթ թերթը պիտոյ շուրթ մէջ ձուկ որսալ երազելով՝ հրեշտակաց դասքն մէջ միտքն գտնել կարելի եղած յատկութեամբ օժտեալ Պատրիարք մը ընտրել կ'առաջարկէ, եւ եթէ այդպիսի մէկը կը կարենամք գտնել, միայն վեց տարի կեանք ունեցող Պատրիարք փոխանակ ընտրելու չ'ընեն: Պատրիարք պէտք չէ ունենալ քօթով, ազգին գլխից պատգամներ կ'որոտայ որպէս զի ազգն

անգլուխ մնալով իւր Բօտէնական դերը ուզած կերպովը կատարէ:

Վերջապէս, ինչ կը նշանակէ այս ամենը արեւու նման տեսնելով հանգերէ կը ինչ քաջալերել աններելի անտարբերութեամբ այդպիսի ազգափնա թերթ մը, պատիւ ընծայել այնպիսի թերթի մը որ միայն եւ միմիայն ազգին տունը քանդելու նպատակաւ կացինը ձեռքը բռնած տասը տարիներէ ի վեր շարունակ Հայոց սրտերը կը փրաւորէ մերթ շորդորութեամբ եւ մերթ հալուածեալով:

Ապա մեր անմահ իօթէն Սիւրի թափառական Հրէայն թէ՛ Հայերէն եւ թէ՛ Տաճկերէն լեզուաւ թաղման ուսած եւ ամեն հետաքրքիր ազգային կարգացած լինելով հանգերէ, տակաւին չեն զգացած եւ համոզուած ճիզվիթ թերթեան աշխարհի հասուցած անհամար չարիքներն ու անբուժելի վնասները: Ազատամարտ Թրանսա՝ որ դեռ երբեք չ'արեւելած, չ'ուզելով հետեւիլ Գերմանիոյ ազգին իւր մայրաքաղաքէն Գերմանացի թղթակիցներն արտաքսելէ ետ կեցաւ ազատամարտեան փորձ մը Գերմանացի ցոյց տալու մօտք, նոյն ազատամարտ Թրանսա պէ՛ ճիզվիթ թերթն իւր լրագրութեամբ, այդ գաւառացի մեքենայութիւններէն փրկելու համար զմիջանկաւ:

Մինչդեռ Թրանսայի նման հզօր ազգ մը ճիզվիթ թերթէն այս աստիճան կը զգուշանայ, ուրեմն մեր անգոր եւ ամեն կերպով տկար ազգը որ աստիճան պարտ է զգուշանալ, այս էական կէտը խորին ուշադրութեամբ արժանի է:

Պէտք չէ որ այն իսկ մը անձանց առարկութեանց առջեւ զմեզ խորհրդեք եւ թողով մեր թերթերը, օտարները քաջալերենք, այլ ընդհակառակն, պէտք է որ միշտ մեր թերթերուն ոյժ տանք, վասն զի օտարը միշտ խորթ է մեզ համար եւ բոլորովին հեռի անկեղծ լինելէ: Մեր թերթերը որքան թերթութիւններ ալ ունենան, միշտ մերն են, օր մը այդ թերթութիւնները կը կանգնուին իսկ խորթութիւնը միշտ խորթ կը մնայ եւ բնաւ ազգին չ'անցնի ու օգուտը չ'առնեն:

Ճիզվիթ թերթին մէջ գաւառները մեր խեղճ ժողովուրդը որքացող պապական թաղերաներու եւ բողոքական միութեաներու դէմ յօդուած մը երգէք տեսնուած է մինչեւ ցարդ: Ո՛չ, ամենեւին Սրբ. Ինչու պահենք մեր ժողովայնի մէկը որ նոյն իսկ Հայութեան արիւնը կը ծծէ, որ Հայաստանայց Եկեղեցւոյ փարախին մէջ դռնուող ժողովուրդը կը յափշտակէ, որ ազգին դարաւոր հաւատարմութիւնը յայտ տեսնուած կ'ապականանք ներքեւ դնելու կը յանգանք:

Միով բանիւ ազգին շնորհիւ ապրելով, ազգին գլխուն Հայ Պապէն մը կը կադէս, եւ տակաւին մեքէն այս ամենը իբր Հայ տեսնելով հանգերէ, ո՛չ միայն զարմանալի համբերատարութեամբ կը հանդուրժենք, այլ նաեւ մեր դրամովը զինքը կը քաջալերենք: Աստուած իմ, արգեօք մեզ Հայոց հա-

մար է նախ յիմարեցուցանէ եւ ապա կորուսանէ:

Մեք այսօր 4000 տարուան հին ազգութիւն մ'եմք ըսելով կը պարծիմք խրոխտաբար, մեք չորս միլիոն ժողովուրդ մ'եմք գոչելով մեզ բազմակից ազգաց առջեւ կը հրճուիմք, մեք անհախ եկեղեցի մ'ունիմք ազգակեղծ կը միմիարութիւնը, բայց ինչո՞ւ արգեօք մեր ազգային արժանապատուութիւնը բարձրացնելու եւ վառ պահելու մասին շատ քիչ նախաձեռնութիւն կը լինիմք: Այդքան ներողամիտ աչօք չ'այլիմք մեր վատագի թշնամաց, մէկ ճիզվիթ թերթ միշտ մէկ ու կէս ճիզվիթ ըլլալ պէտք է, որպէս զի տասը տարիներէ ի վեր մեզ կ'ըլլէ տուած ոսկի զօծեալ դեղահատերը այլ եւս չ'ըլլիմք:

Այս առթիւ պարտք կը համարիմ անկեղծաբար եւ խոստովաբար իմ շերմագին շնորհակալիքս յայտնել հրապարակաւ Տնարք Պարթեւ, Պարոյր եւ Տիգրան Բարսեղեան, որք իրենց հզօր գրչով իմ տկար փետուր գրչիս ոյժ տուին եւ իմ յայտնած սկզբանցս ձայնակցեցան հետզհետէ, եւ ահա իրենց այս գովելի եռանդեւամբ ցոյց տուին թէ որքան բարձր եւ ազգասիրտալիքն զին զգացումներ կը կրեն Հայ հրապարակախօսք պէտք է այդ հմուտ եւ խոհուն Տնարք ըսկըզոններին հետեւին, որպէս զի ժողովուրդն աչքը բանալով կարենայ լաւն ու յոռին զննազանել:

Ժամանակաւ մարդուն մէկը ողջ ասանսար մը ձեռք կ'անցնէ, եւ հաստ կաշի մը բերանը դնելով ուժով մը կը քաշէ զայն ու անոր բոլոր աղանձները դուրս կը թափէ, յետոյ կը տանի իւր հաւնոցին մէջ կը նետէ, իրաւ է որ այն հաւերու գահին՝ կեղծ կենդանին այլ եւս բերնին մէջ բնաւ աղապ մը չ'ունենալով՝ իւր կենակից հարիւրաւոր հաւերուն չ'ընար վնասել, որով յիշեալ անձը այդ «սանսարը» անկասկած հաւնոցին մէջ կը թողու երկար ժամանակ եւ ինքն ամեն առաւօտ իւր հաւերուն կեր տուած ատեն «սանսար»ն անոնց հետ ի միասին մտերմաբար ցատկուտելը տեսնելով կ'զրօնուի, բայց առաւօտ մ'ալ մեծ կ'ըլլայ իւր զարմանքը, երբ կը տեսնէ թէ՛ յիշեալ «սանսար»ն աղանջները վերստին բուսնելով հաւնոցին մէջ գտնուող բոլոր հաւերն ըսպաններ է:

Արդ՝ այս առածը յիշատակելով մեր նպատակը ու հասկցնել է թէ՛ մեր Հայերս պէտք չէ որ ըստ օրինակի այդ անձին մեր ժողովուրդեան մէջ այդ տեսակ «սանսարները» անուցանելը փոքր ինչ զբօսնելու համար, զի ճիշտ այդ հաւնոցին մէջի հաւերուն պէս ի վերջոյ մեռած ալ չ'տեսնուի մէք հարազատ ժողովուրդը, գէթ զպապական պիտի գտնեմք զայն (1): Մեր պատասխանն առ Մեծմուտ յաջորդ թերթով:

ԱՄՍԵՆԱՆ

(1) Պոլսի միլիթէն քաղաքիւնք, վէճեալստըզը մէկ վաղիֆէսիզլիք պիտու տեւաւ իլլէտիք, պիտ թէնտի իլլիմիտ, տահա բէք չօք ճիզվիթ թերթի հիմադրող, վէճեալստ միւտահէնէսիքնի կէօրսիլքէ, մէմուլն օլտուրուգ:

ԽԱՐԻՃԻՑԵԼԷ

ԱՄՍԵՆԱՆ, ՌՈՒՍԻԱ ՎԷ ԱՎՍՏՐԻԱ

Պերլինտէն Գորեստաննա Բօլիթիզ զաղէթաւորնա չէքիլէն բէմի պիրթիւլէկըրաֆնամէ՝ Իմբէրաթի վիլէյէմին Սէն-Բէթէրապուրկա սէյահաթը իքի Իմբէրաթըրըն միւնասէպաթը շախսիյէսիլն պիւնիւք-իլէտէրինին վէ փէտէրինին Չար իլէ օլան մէվէտտէթ ու մուհապպէթին այնի սրփաթընը վիրմէք մագաթի ապիսիլնէ միւպթէնի օլտուղու հազգընտաթի թէէ-միւպթը թէքըրա խոթիօր:

Պու միւնասէպաթը շախսիյէ Ալմանիա իլէ Բուսիա արաւորտաթի միւնասէպաթը սիւսիյէ իւզէրինէ պիւնիւք պիր թէէսիլ իքըրա խոթալ, պուիքի Իմբէրաթըրըն միւլաթիլը իվըրա միւսալէհաթը իլին ֆէվէլա-տէ մէմուլնիլէթալիլ պիր իմարէ օլտուղու ինքեար օլտումիլ:

Մամաֆիհ պու միւլաթաթըն Ալմանիա բօլիթիզաթըն տուաթը թա-տիլաթը մուհիմէ օլմանըն իմթաթ խոթէկիլնի զանն իլթմէք լազըմ կէլմէլ:

Բուս մաթաթըրըն Ալմանիա Բուսիանըն իլլաթըրըն մուհիլ չա-րաթիլաթտա չօք տէֆա պուլտումիլ օլտուղու մէլտուսա գօյմիլ տուր-լար:

Պագաթ Ալման զաղէթալարըն Թուս զաղէթալարըն պուս տուրթիլէ Ալմանիա մաթիլաթ իլթմէլիլնէ գար-ըն իլթիլաթտա պուլտուրալ, պիւլաթիս, Բուսիանըն իլթիլաթ իլթ-տիլի թիւարէթ փօլիթիզաթըն Ալմանիանըն մէնաֆիլթիլ ճաթիլնէ պիւնիւք պիր սէքթէ իլլաա իլթ-միլ օլտուղու իսպաթ իլթմիլէր տիր:

Ալմանիա Բուս զաղէթալարըն մուլաթիլաթը վաղընաթն չօգուգ-էհէմիլիլէթ վիրմէլէ միւհէյա տէ-յիլ տիր, վէ տիլէր թարաֆտանս Բուսիանըն Ալմանիա մէնաֆիլիլ իս-լէլ կէլիլէն թէտապիլին մէնիլ իլթ թիլաթըն էմի իլթմէք ալմիլտէ պու-լունմաթը միւհիլէլ տիր:

Պիւնէն ալէյս իքի պիւնիւք գօմ-չու տէվէթիլ իլլին էհէմիլիլէթի հա-ւաթիլիլէն հաիլ պու նազիլ մէս-լէլէր հազգընտա իքի Իմբէրաթըրըն էմաի միւլաթաթտա թէթիլէ քիթար իտիլէլէլէրինի իսանմա գ-լալըմ կէլիլ:

Ալմանիա վէ Ավսթրիա-Մանիլա-թան պէյնիլտէթի միւնասէպաթընա պիր թէպէտտիլ զուհուրա կէլիլթ-մէլիլ Բուսիանըն զալիլթ իլթմէք իս-թէմէսի տալիլ միւհիլէլ տէյիլտիր: զիրա Բուսիա Ավսթրիա վէ Ալմանիա իլթիլ թիլաթըն Պերլինտէ Ալմանիանըն ատտիլիլնէ իստիլ օլան չէթաթիլ է-սասիլիլէտէն պիր օլմիլ իւզրէ թէ-լազըր իտիլմէք օլտուղու պի-լիլ:

Պու պէնանաթըրըն իմթիլաթ պուսապիլիլթի Իմբէրաթըրըն միւ-լաթաթը Յիլմիլիլնէ տիրմէլիլ սաթ-իլ իլէ օլան միւնասէպաթընը թա-լիլ ու թաթիլ իլթմէլիլ, իլլա Բուս-

